

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 1934
İlmi Eserler: 263

Genel Koordinatör
Prof. Dr. Huriye Martı

Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih Kurt

Koordinatör
Bünyamin Kahraman

Tashih
Ramazan Özalpdemir

Kapak Tasarım
Emre Yıldız

Grafik & Tasarım
Mücella Tekin
Emre Yıldız

Baskı

Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
(0312) 354 91 31

1. Baskı, Ankara 2021

ISBN 978-625-7779-96-8

2021-06-Y-0003-1934

Sertifika No: 12930

Eser İnceleme Komisyonu Kararı: 15.12.2020/97

© Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel: (0 312) 295 72 93 - 94
Faks: (0 312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

KUR'AN'A GÖRE AİLEVİ PROBLEMLER VE ÇÖZÜMLERİ

Dr. Mehmet Ali AYTEKİN*

GİRİŞ

Bir devlet toplumdan, toplum da ailelerden teşekkül eder. Bu nedenle bir devletin varlığı ve geleceği açısından aile son derece önemli bir müessesedir. Bu hakikate binaendir ki, dinimiz aileye büyük bir değer atfetmiştir. Bütüncül bir yaklaşımla Müslümanların hayat tarzını ve dünya görüşünü düzenleyen Kur'an, onlara ailevi ilişkilerinde de rehberlik ederek bu konuda gözetmeleri gereken birtakım ilkeler ve düzenlemeler sunmuştur.

Kur'an-ı Kerim'de aile bireyleri arasındaki ilişkileri konu alan ve aile fertleri arasında bir problem çıktığında nasıl hareket edilmesi gerektiğini ifade eden ayetler yer almaktadır. Bu ayetler incelendiğinde daha ailenin kurulması aşamasında birtakım önleyici tedbirlerin alındığı görülmektedir. Bu bağlamda eş seçiminde özenli olmaya dikkat çekilmiş, aile fertlerinin birbirlerine iyi davranmaları istenmiş; ayrıca her bir ferde birtakım sorumluluklar yüklenmiştir. Bununla birlikte aile kurulduktan sonra bazı problemler ortaya çıkarsa bu durumda aşamalı olarak atılması gereken adımlar gösterilmiştir.

Bu çalışmada ilk önce ailenin önemine kısaca işaret edilmiş, daha sonra Kur'an-ı Kerim'de zikredilen ailevi problemler ve çözüm yolları ele alınmıştır.¹ Genişliğinden ötürü konu Kur'an ile sınırlandırılmış, tebliğin sınırlarını aşacağı için de ilgili hadislere ve fıkhi ihtilaflara çok az temas edilmiştir.

* Çankırı Karatekin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

1 Tebliğde ele almayı düşündüğümüz konuyla ilgili olarak tespit edebildiğimiz kadarıyla Ali Akpınar tarafından, biri 2012 yılında Soma'da yapılan *Kur'an'ın Nüzulünün 1400. Yılı Münasebetiyle Kur'an'da Aile Sempozyumu*'nda "Kur'an'a Göre Ailevi Problemler ve Yaşanabilir Çözümleri" adıyla, diğeri de 2015 yılında Hakkâri Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından düzenlenen *Kadın ve Aile*

KUR'AN-I KERİM'DE AİLENİN ÖNEMİ

Aile, karı-koca ve çocuklardan oluşan toplumun en küçük yapı taşı olarak tarif edilir. Bu tarif şüphesiz ki, ailenin günümüzdeki yapısı dikkate alınarak yapılan bir tariftir. Bu küçük yapısına rağmen ailenin toplum için taşıdığı önemin büyüklüğü tartışılmazdır.²

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de ailenin bu önemi açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Cenab-ı Hakk Rûm sûresinde, “*Allah'ın (varlığının/kudretinin) delillerinden biri de içinizden kendileri ile huzura kavuşacağınız eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhameti/şefkati var etmesidir. Bunda düşünen bir toplum için ibretler vardır*”³ buyurur. Ayet-i kerimede kadın ve erkeğin yaratılması, bunların bir araya gelerek şefkat ve merhametin tesis edildiği bir ailenin oluşturulması Allah'ın varlığının, kudretinin ve merhametinin delili ve alameti olarak gösterilir. Ayrıca ayette ailenin en temel niteliğinin huzur yuvası, sevgi ve rahmet pınarı olması gerektiğine güçlü bir vurgu vardır. Aile ortamında karı ve koca birbirleri ile huzura kavuşurlar. Çocuklar da bu huzurlu ortamda dünyayı tanıyıp ailenin sevgi ve rahmet pınarında şahsiyet kazanırlar.⁴

Allah, Nûr sûresinde, “*İçinizden bekarları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. Eğer bunlar yoksul iseler Allah onları lütfu ile zenginleştirir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir*”⁵ buyurarak bekarların evlendirilmesi yani bir aile oluşturulması hususunda velilere önemli bir vazife yükler. Zira bekarların, evlilik yolu ile aile çatısı altında bir araya gelmeleri neslin devamını sağladığı gibi toplumun ifsadına neden olan gayr-i meşru ilişkilerin de önüne geçer.⁶ Neslin devamı insanlığın geleceği, toplumda fesadın önlenmesi de toplumun geleceği açısından son derece

Sorunları Sempozyumu'nda “Ailevi Sorunlara Kur'ânî Çözümler (Nisâ Suresi 34. Ayet Bağlamında)” adıyla iki tebliğ sunulmuştur. Her iki tebliğ de büyük oranda aynı içeriğe sahiptir. Akpınar, her iki tebliğinde ailevi sorunlar ve çözümlerini Kur'an'da özel ve somut olarak zikredilen örneklerden hareketle ele almış, Nisâ 34- 35 ve 128. ayetlere de genel olarak temas etmiştir. Bu tebliğde ise başta Nisâ 34- 35 ve 128. ayetler olmak üzere yine Nisâ 3 ve 129; Bakara 226, 228-231; Nûr 6-9 ve Mücadele 1-4 gibi ayetlerde genel ve soyut olarak zikredilen ailevi problemler ve bunlara gösterilen çözümler üzerinde ayrıntılı olarak durulmuştur.

2 Yaman, Ahmet, *Ahlak ve Hukuk Ekseninde Aile Hayatımız*, s. 13.

3 Rûm, 30/21.

4 Yaman, s. 19, 28.

5 Nûr, 24/32

6 Yazır, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, V, 3511.

önemli hususlardır. Bu takdirde aile, insanlığın geleceği açısından hayati bir öneme sahiptir.

Diğer bir ayette de “... *Onlar sizin için örtüdür; siz de onlar için örtünüz...*”⁷ buyrulur ki, burada belîğ bir istiâre ile elbisenin vücudu koruduğu, ayıp ve kusurlarını gizlediği gibi ailenin iki temel direği olan karı ve kocanın da birbirini koruyup kolladığı, birbirinin ayıp ve kusurlarını gizlediği ifade edilmektedir.⁸ Esasında ayette karı ve kocanın böyle olmaları gerektiğine dikkat çekilmektedir.

Tehlikelere karşı korunmanın yanında ayıpların ve kusurların gizlenmesi, onurlu ve şahsiyetli bir hayat için büyük önem arz etmektedir. Bu açıdan aile, bireyler için kaliteli bir hayata vesile olan kurumların başında yer almaktadır.

AİLENİN TESİSİ, AİLE FERTLERİNİN HAK VE SORUMLULUKLARI

Cenab-ı Hakk ailenin sağlam temeller üzerine kurulmasını, aile bireylerinin birbirlerine güzel davranmalarını istemiş, ailedeki huzurun sağlanması için aile fertlerine haklar verip sorumluluklar yüklemiştir.

Örneğin Furkan sûresi 74. ayet-i kerimede, “(Allah’ın bahtiyar kulları) şöyle derler: *Rabbimiz! Bize gözlerimizin süruru eşler ve çocuklar ver ve bizi muttakilere önder eyle!*”⁹ buyrulur. Ayette geçen *من* harfi, “beyâniyye” veya “ibtidâiyye” olur. Beyâniyye olmasına göre ayete, “*Bize, gözlerimizin süruru eşler ve çocuklar ver!*”, ibtidâiyye olmasına göre de “*Bize, eşlerimiz ve çocuklarımız vesilesi ile gözlerimizin süruru nimetler nasip eyle!*” şeklinde anlam verilmiştir.¹⁰ Ancak her iki durumda da ayetin anlamı, huzur ve mutluluğun elde edileceği eş ve çocukların arzu edilmesidir ki, bu arzu Allah’ın bahtiyar kullarının -ayetteki ifadesiyle ibâdürrahmânın- özelliklerinden biri olarak zikredilmiştir. Ayette, mutluluk getirecek eşlerle bir aile kurulmasına, sürur ve sevinç kaynağı olacak çocukların talep edilmesine teşvik söz konusudur. Ayetin sonunda yer alan, “*Bizi muttakilere önder eyle*” duası ile talep edilen mutluluğun, sürur ve sevincin fiziksel güzelliklerle veya dünyevi şeylerle

7 Bakara, 2/187.

8 Yazır, I, 670.

9 Furkân, 25/74.

10 Râzî, *et-Tefsîrül-kebir*, VIII, 487; Nesefî, *Medârikü't-tenzil*, II, 551; Yazır, V, 3615.

ilgili olmadığı; bundan, inancı ve yaşayışıyla iyi ve erdemli eş ve çocukların kastedildiği belirtilmiştir.¹¹

Nikah akdi ile aile çatısı altında bir araya gelen kadın ve erkeğe karşılıklı olarak haklar ve sorumluluklar verilmiştir. Cahiliye döneminde evlilik akdi neticesinde kadına hiçbir hak tanınmadığı veya bu durum erkeğin keyfine bırakıldığı için “*Kadınların yükümlülükleri kadar meşru hakları vardır*”¹² ayeti ile kadının da birtakım haklarının olduğu ifade edilmiştir. Bu ayete göre nasıl kocanın karısı üzerinde hakları varsa karının da kocası üzerinde hakları vardır. Ayet, evlilikten kaynaklanan karşılıklı tüm hakları ve evlilik hukukunun tamamını kapsamaktadır.¹³ Karı ve kocanın bu hak ve sorumlulukları muhtelif ayetlerde ve hadislerde tafsilatlı olarak zikredilmiştir. Örneğin Nisa sûresi 34. ayette, evi yönetme ve geçindirme sorumluluğu erkeğe; itaat etme ve kocanın yokluğunda malın, ırz ve namusun muhafaza sorumluluğu da kadına verilmiştir.¹⁴ Yine Bakara sûresi 233. ayette kadınlar çocukları emzirme; erkekler de nafaka ile sorumlu tutulmuştur. Tahrîm sûresi 6. ayette de aileden birinci derecede sorumlu olan mümin erkeklere, ailelerini yani eş ve çocuklarını cehennem ateşinden korumaları gibi önemli ve ağır bir mesuliyet yüklenmiştir ki, bu ayetten aile hayatında erkeğin, eş ve çocuklarına karşı sadece maddi değil, aynı zamanda manevi sorumluluklarının da olduğu anlaşılmaktadır.¹⁵

Nisâ suresi 19. ayette, “*Onlarla iyi geçinin*” buyrulurken kocalara, eşlerine karşı güzel davranmaları emredilmiştir. Devamında da “*Eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki, hoşlanmadığınız bir şeyde Allah pek çok hayır yaratmış olur*” buyrulurken kocanın eşini beğenmemesi durumunda sabretmesi ve acele ile karar vermemesi tavsiye edilmiştir. İsrâ sûresi 23. ve 24. ayetlerde anne ve babaya iyi davranılması talep edilmiş, onlara kötü söz söylenmesi yasaklanmıştır. Nahl sûresi 58. ve 59. ayetlerde de çocuklar arasında cinsiyet ayrımı yapanlar şiddetle kınanarak ayırım yapılmaması istenmiştir.

11 Karaman, Hayrettin ve Diğerleri, *Kur'an Yolu*, IV, 141.

12 Bakara, 2/228.

13 Kurtubî, *el-Câmi' liabkâmi'l-Kur'an*, III, 108.

14 Kurtubî, V, 144; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kurâni'l-Azim*, I, 498.

15 Burada aile bireylerinin hak ve sorumlulukları ayetlerde geçtiği şekilde ve genel olarak ele alınmıştır. Bireylerin hak ve sorumlulukları zikredilenlerden ibaret değildir. Bu konuda daha ayrıntılı hükümleri hadislerde ve fıkıh kitaplarının ilgili bölümlerinde bulmak mümkündür.

Söz konusu ayetlerde ailenin sağlam temeller üzerine kurulmasından, aile kurumunun huzurlu ve mutlu bir şekilde devam edebilmesi için bireylerin nasıl hareket etmeleri gerektiğinden, onların hak ve yükümlülüklerinden ana hatları ile bahsedilmiş ve bu çerçevede tedbirler zikredilmiştir. Ama buna rağmen aile bireyleri ve özellikle karı-koca arasında sorunlar çıkabilir. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile eşleri arasında dahi bazı sorunların çıktığı dikkate alınırsa karı-koca arasında zaman zaman problemlerin yaşanmasını ailevi hayatın bir gerçeği olarak kabul etmek gerekir. Ancak önemli olan, bu sorunları büyütmeden ve kolay bir şekilde çözüme kavuşturabilmektir.

KUR'AN-I KERİM'E GÖRE AİLEVİ PROBLEMLER

Kur'an-ı Kerim'de aile içi sorunla ilgili iki kelime zikredilir: Nüşûz ve şikâk. Nüşûz kelime olarak, “başkaldırmak, bützetmek, vurmak, eziyet etmek, terk etmek” gibi anlamlara gelir. Kadın için, “kocasına baş kaldırdı” anlamında نشزت المرأة من زوجها; koca için, “karısına eziyet etti, onu terk etti” anlamında نشز الرجل من امرأته denir. Dolayısıyla nüşûz, her ne kadar daha çok kadın için kullanılsa da karı veya kocadan kaynaklanan geçimsizlik halini ifade eder.¹⁶ Nitekim bu kelime, Nisâ sûresi 34. ayette kadından, 128. ayette de erkekten kaynaklanan geçimsizlik hali için kullanılmıştır.

Kelime olarak “ayrılık, düşmanlık” gibi anlamlara şikâk ise iki taraftan her birinin, karşı tarafın tahammül edemeyeceği bir şey yapıp tarafların iki farklı yerde durması haline denir. Bu kelime, Nisâ sûresi 35. ayette karı ve koca arasında meydana gelen “geçimsizlik, ayrılık” anlamlarında kullanılmıştır. Karı ve koca ihtilafa düşer, koca karısının geçimsizliğinden, karı da kocasının zulmünden şikâyet ederse şikâk hali meydana gelmiştir ve bu durumda problemin çözümü için hakeme gidilir.¹⁷

Nüşûz ve şikâk dışında Kurân-ı Kerim'in nazil olduğu dönemin şartları da dikkate alındığında îlâ yapmak, sınırsız ve sorumsuz bir şekilde boşamak, eşine zina isnadında bulunmak, zihâr yapmak, birden fazla kadınla evlilik halinde eşler arasında adaletsiz davranmak, çocuklar arasında cinsiyet ayrımı

16 Kurtubî, V, 147; Feyyûmî, *el-Misbâhu'l-münir*, “n-ş-z”, s. 659; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhîr*, “n-ş-z”, s. 1284. Nüşûz kavramı, nelerin bu kapsamda değerlendirildiği ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Günay, Hacı Mehmet, “Nüşûz”, *DİA*, XXXIII, 303-304.

17 Cessâs, *Abkâmü'l-Kurân*, II, 239; Kurtubî, V, 151; Feyyûmî, “ş-g-g”, s. 347; Fîrûzâbâdî, “ş-g-g”, s. 699.

yapmak, anne ve babaya saygısız davranmak gibi hususlar Kur'an'da temas edilen ailevi problemler olarak göze çarpmaktadır.

Bunlardan son ikisi esasında doğrudan değil, dolaylı olarak aile içinde probleme neden olmaktadır. Bu nedenle ailevi problemler arasında zikredilmiştir.

KUR'AN-I KERİM'E GÖRE AİLEVİ PROBLEMLERİN ÇÖZÜMLERİ

Nüşûz ve Şikâk Nedeniyle Oluşan Problemlerin Çözümü

Nüşûzden Kaynaklanan Problemlerin Çözümü

Nüşûzün Kadından Kaynaklanması

Nisa sûresi 34. ayette erkeklerin “kavâm” olma yani koruma ve yönetme, salih kadınların da قانتات ve حافظات yani itaat etme ve kocalarının yokluğunda mal ve namuslarını muhafaza etme vasıfları zikredildikten sonra devamında kadının kocasına nüşûzü yani huysuzluğu, başkaldırması ve itaat etmemesi halinde ortaya çıkan sorunun aşılması için birtakım çözüm yolları gösterilmiştir. Ayet-i kerime şu şekildedir:

“... (Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara (evvela) öğüt verin, (vazgeçmezlerse) yataklarında yalnız bırakın, (bunlar fayda vermezse) onlara (hafifçe) vurun. Eğer itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Şüphesiz Allah en yücedir, çok büyüktür.”

Rivayete göre bir kişi karısını, yüzünde iz kalacak şekilde tokatlar. Kadın Peygamberimize gelir ve şikayetçi olur. Peygamberimiz kısasla hükmeder. Ancak Cenab-ı Hakk Nisâ sûresi 34. ayeti inzal buyurarak kısas hükmünü bozar. Bunun üzerine Peygamberimiz, “biz bir hüküm verdik, Allah başka bir hüküm verdi” buyurur.¹⁸

Ayette, kadının evlilik hukukuna aykırı hareket etmesi durumunda kocaya, sırasıyla takip edeceği üç yol gösterilmektedir:

1. Öğüt vermek: Koca, güzel bir üslup ile karısına evlilik hukukunu ve evlilikten doğan haklarını hatırlatır. Kadın bu nasihatı kabul ederse öğütle yetinir, etmezse ikinci aşamaya geçer.

¹⁸ İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 411, H. No: 27493; Cessâs, II, 236; Kurtubî, VI, 145; İbn Kesîr, I, 498. Kurtubî'de hanımını döven kişinin Sa'd b. er-Rebî', kadının da Habibe bt. Zeyd olduğu zikredilir.

2. Yatağı ayırmak: İkinci aşama yatağın ayrılmasıdır. Bu, karı ve kocanın farklı yataklarda yatmaları şeklinde anlaşıldığı gibi kocanın karısı ile konuşmaması veya onunla cinsel ilişkiye girmemesi şeklinde de anlaşılmıştır. Bunların dışında farklı yorumlar da yapılmıştır.¹⁹ İkinci tedbir esasında bir şekilde erkeğin kendisini cezalandırması anlamına da gelir. Koca bu tavriyla bir bakıma ailesini önemseydiğini ve aileyi kurtarmak istediğini ifade etmektedir.²⁰ Buna rağmen bu tedbir de fayda etmez ve kadın geçimsizliğe devam ederse koca sonraki aşamaya geçer.

3. Vurmak: Üçüncü aşama kadına vuraktır. Ayette geçen ve genelde “dövünüz” şeklinde tercüme edilen “vedribühünne” kelimesinin esasında “hafifçe vurunuz” şeklinde tercüme edilmesi daha uygundur.²¹ Bu, dağılma aşamasına gelen bir ailenin kurtarılması için aile içi çözümün üçüncü ve son aşaması olarak gösterilmesine rağmen günümüzde çok tartışılmış, kimi çevrelerce eleştirilmiş, hatta ilgili ayet kadına şiddetin kaynağı olarak gösterilmiştir. Ancak ayet-i kerime etrafında yapılan tartışmalar ve buna yönelik eleştiriler zihinsel bir savrulmanın neticesidir.²² Çünkü ayet buradaki mutlak ifadeyi takyit eden hadis, kadınların dövülmesini yasaklayan diğer

19 Cessâs, II, 237; İbnü'l-Arabî, *Abkâmü'l-Kurân*, I, 554-555.

20 Köse, Saffet, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, s. 316.

21 Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özsoy, Ömer, “Çağdaş Kur'an(lar) Üretimi Üzerine -Karı Dövme Olgusu Bağlamında 4. Nisâ 34 Örneği-”, *İslâmiyât*, V (2002), Sayı: 1, s. 111-124.

22 Köse, s. 320. Muhammed Hamdi Yazır bu ayetin tefsirinde dipnotta şöyle bir anekdot paylaşmaktadır: “Zamanımızda Kur'an'ın iş bu “vedribühünne” emrini sūi tefsir ederek dillerine dolamak isteyen bazı Avrupalılar görüyoruz. Fakat ne garip bir tesadüftür ki, biz bu ayetin tefsiri ile meşgul olduğumuz sırada bir Fransız mahkemesinin, kocası tarafından dövülmüş olan bir Fransız karısının ikame ettiği davaya karşı, ‘hırçnılık edip kocasını tehevüre getiren bir kadının yediği dayaktan dolayı talak davası ikamesine hakkı olmadığına’ hükmettiğini gazeteler ilan ediyordu” (Yazır, II, 1351). Bu anekdottan, ayet hakkında yapılan tartışmaların menşeinin batı olduğu anlaşılmaktadır. Batıda başlayan bu tartışma zamanla ülkemize de sıçramış ve ayet bazı çevrelerin hedefi haline gelmiştir. Buna mukabil diğer bir kesim de ayette geçen kelimeyi farklı anlamlarla izah etmeye kalkmıştır. Bu öyle bir boyuta varmıştır ki, verilen anlamların ne kadar tutarsız ve gülünç olduğunu anlamak için ciddi bir din eğitimi almaya bile gerek yoktur (Örnekler için bkz. Özsoy, 118-119). Bu tür çabaların yeni Kur'an'lar üretmek anlamına geldiğini söyleyen Özsoy, klasik dönemde ayetin farklı anlamı ile ilgili hiçbir tartışmaya girilmediğini, ayete yeni anlam yükleyenlerin, geleneksel anlamın içerdiği zaafı bilimsel ölçütler açısından tazyih edemediklerini ve yeni anlamı, kelimenin lügatlerdeki farklı anlamları arasından ölçütü belli olmayan bir seçim yapmak

hadisler ve müfessirlerin yorumları dikkate alınarak anlaşıldığında bütün bu tartışmaların yersiz, eleştirilerin de haksız olduğu görülecektir.

Peygamber Efendimiz (s.a.s) Veda Hutbesinde, erkeklere kadınlar konusunda Allah'tan korkmalarını, onları Allah'ın emaneti olarak aldıklarını hatırlatıp kadınların da birtakım haklarının olduğunu ifade buyurduktan sonra nüşûzü halinde kadınlara nasihat edilmesi, yatağın ayrılması ve vurulması şeklinde ayetteki gibi üç yol göstermiş, *وَاضْرِبُوهُنَّ* ifadesini, *ضَرْبًا غَيْرَ مُبْرِحٍ* şeklinde kayıtlamıştır. Hasan-ı Basrî “Müberraîh” kelimesini *المؤثر* olarak izah etmiştir.²³ Buna göre *غَيْرَ مُبْرِحٍ* ifadesi *غير مؤثر* yani “iz bırakmayacak, yaralamayacak” şeklinde anlaşılır. Ayrıca Peygamberimiz nüşûzü halinde kadının yüzüne vurulmasını;²⁴ normal zamanlarda da kadınların dövülmesini yasaklamıştır.²⁵ Eşlerine iyi davranan erkeklerin en hayırlı kişiler olduğunu ifade buyurmuştur.²⁶ İbn Abbâs'a (r.a.) bu ayet sorulduğunda o, ayetin kocasına itaat etmeyen, onu küçük gören, hırçın ve geçimsiz olan kadınlarla ilgili olduğunu söylemiştir.²⁷

Alimler Nisa sûresi 34. ayetin tefsiri sadedinde ayetin hükmünün bu tertip üzere meşru olduğunu, tedip amaçlı vurmanın caiz ve mubah ama bunu terk etmenin daha faziletli olduğunu,²⁸ tedip amacı dışında başka bir nedenle vurmanın caiz olmadığını, bunun iz bırakmayacak ve yaralamayacak bir şekilde el ile veya misvak ya da katlanmış bez gibi hafif bir şeyle olması gerektiğini, ayetin devamındaki “*Allah en yücedir, en büyüktür*” ifadesinin eşlerine zulmeden erkeklere yönelik bir tehdit olduğunu ifade etmişlerdir.²⁹

Söz konusu ayet, ortaya koyduğu üç aşamalı tedbir ile çözümün aile içinde olmasını, sırların dışarıya ifşa edilmemesini, ailenin devamını ve da-

dışında herhangi bir bilimsel temele dayandırma ihtiyacı hissetmediklerini ifade etmektedir (bkz. Özsoy, s. 121).

- 23 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXXIV, 300, H. No: 20695; Müslim, “Hac”, 19.
 24 Nesaî, “Tefsir”, 89.
 25 Buhârî, “Nikâh”, 94; Ebû Dâvûd, “Nikâh”, 43.
 26 Ahmed b. Hanbel, XVI/114, H. No: 10106; İbn Mâce, “Nikâh”, 50.
 27 Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, VII, 494, H. No: 14770.
 28 Sâbûnî, nâşize kadını tedip için dövmek mubah olmakla birlikte bunun terkinin daha faziletli olduğu hususunda âlimlerin ittifak ettiğini söylemektedir (Bkz. Sâbûnî, *Revâi'ü'l-Beyân*, I, 441).
 29 Cessâs, II, 237; İbnü'l-Arabî, I, 557-558; Râzî, IV, 72; Kurtubî, V, 149-150; İbn Kesîr, I, 499; Beyzâvî, *Envâru't-Tenzil*, I, 217; Nesefî, I, 355; Sâbûnî, *Revâi'ü'l-Beyân*, I, 441-442; Yazır, II, 1351.

ğılmamasını hedeflemiştir. Bu ayet hiçbir şekilde kadına şiddetin referansı olamaz. Sadece bu ayette değil, Kur'an'da ve sünnette kadına karşı şiddete referans olabilecek hiçbir delil yoktur. Kadına şiddet acizliğin, vicdansızlığın ve zorbalığın en uç noktasıdır.³⁰

Nüşûzün Erkekten Kaynaklanması

Ailedeki huzursuzluk erkeğin kötü muamelesinden, evlilik hukukunu yerine getirmemesinden, eşinden yüz çevirmesinden kaynaklanıyorsa bu durumda erkeğin nüşûzü söz konusu olur.³¹ Kadın, nâşiz olan kocasına Nisa sûresi 34. ayette gösterilen çözüm yollarından ilkinin yani nasihat etmeyi yapabilir. İkinci tedbir duruma göre kocanın işine gelebileceğinden kadın açısından bunun çok anlamı olmayabilir. Üçüncü tedbir de kadının yapabileceği bir şey değildir.³² Dolayısıyla böyle bir durumda nasihat fayda etmezse Kur'an-ı Kerim, Nisâ 128'inci ayette kadına bir çözüm yolu göstermiştir. Ayet şu şekildedir:

“Eğer bir kadın kocasının kötü muamelesinden yahut yüz çevirmesinden endişe ederse aralarında uzlaşmalarında günah yoktur ve sulh hayırlıdır. Nefisler de cimriliğe meyillidir. Eğer güzel davranır ve (Allah'a itaatsizlikten/geçimsizlikten) sakınırsanız şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”

Bu ayette kocanın kötü muamelesinden ve zulmünden korkan kadına çözüm yolu olarak kocasıyla uzlaşması gösterilmiştir. Uzlaşma kadının mehir, nafaka gibi herhangi bir hakkını kocasına bağışlaması veya bazı haklarından feragat etmesi şeklinde olabildiği gibi tarafların bunların dışında herhangi bir husus üzerinde anlaşmaları şeklinde de olabilir.³³

Ayetin “...Sulh hayırlıdır...” kısmı, *الصلح خير من الإعراض أو من الفرقة* şeklinde tefsir edilmiştir³⁴ ki, bu, tarafları uzlaşmaya teşvik

30 Ali Akpınar, günümüzde dünyadaki tüm toplumların problemi olan kadın dövme sorununun dinden kaynaklanmadığını ve yapılan araştırmalara göre dinli-dinsiz pek çok erkeğin karısına, kadının da kocasına şiddet uyguladığını, dolayısıyla bu sorunun din ile ilgili olmadığını söylemektedir (Bkz. Akpınar, “Ailevi Sorunlara Kur'anî Çözümler”, *Kadın ve Aile Sorunları Sempozyumu*, s. 75).

31 Râzî, IV, 235.

32 *Kur'an Yolu*, II, 154. Erkeğin nüşûzü halinde kadının, yapabilme imkânı olur ve bunda fayda mülahaza ederse, ayetteki çözüm yollarını tertip üzere denemesinde dini bir engel söz konusu değildir.

33 Cessâs, II, 355; Râzî, II, 236; Kurtubî, V, 355.

34 Cessâs, II, 355; Neseî, I, 401.

etmektedir. Sulh neticesinde özellikle kadın, birtakım haklarından feragat ederek, fedakârlık göstererek aile birliğinin, huzur ve düzeninin devamında önemli bir paya sahip olmaktadır.

Bununla birlikte Cenab-ı Hakk ayetin sonunda, “*İyilik yapar, kötü muameleden vazgeçerseniz Allah yaptıklarınızdan haberdardır*” buyurarak erkekleri eşlerine iyi davranmaya teşvik etmiştir. Ayette geçen “ittikâ”, “eşlere zulmetmekten sakınmak, kötü davranmaktan ve yüz çevirmekten vazgeçmek” şeklinde yorumlanmıştır.³⁵

Şikâktan Kaynaklanan Problemlerin Çözümü

Bu üç çözüm yoluna rağmen ailede huzursuzluk devam eder, erkek karısının huysuzluğundan, kadın da kocasının zulmünden şikâyet eder ve bu durum uzayıp giderse artık bu, aile içi çözümün tıkanıdığı, ailenin kurtuluşu için dışardan müdahale edilmesi gerektiği anlamına gelir. Şikâk denilen ve ailenin dağılma ihtimalinin ortaya çıktığı bu durumda sorunun çözümü için Kur’an-ı Kerim’de gösterilen yol, anlaşmazlığın hakemlere götürülmesidir. Nisâ sûresi 35. ayette şöyle buyrulur:

“Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf arayışta düzeltmek isterlerse Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz Allah her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olandır.”

Ayete göre hâkim/aile meclisi/âkil kişiler, karı ve kocayı dinledikten sonra hangisinin haklı olduğunu tespit edemezse sorunun çözümü için kadın ve erkeğin akrabalarından birer hakem tayin eder. Hakemler problemin çözümünde uzlaşır, haklıyı ve haksızı tespit ederlerse mahkeme de bu doğrultuda karar verir. Yani bu durumda hakemlerin kararı hâkimin kararı gibi olur. İhtilaf ederlerse alınan kararlar geçersiz olur. Karı-kocanın evliliğe devam edemeyeceği kanaatine varırlarsa hakemlerin tarafları ayırma yetkisinin olup olmadığı âlimler arasında ihtilafı bir konudur.³⁶

Hakem tayini merciinin kim olduğu tartışılmış ve buradaki muhatabın karı-koca arasındaki anlaşmazlığa bakan hâkim olduğu görüşü ön plana

³⁵ Kurtubî, V, 356; Beyzâvî, I, 244; Nesefî, I, 401; Yazır, III, 1486.

³⁶ Tahâvî, *Abkâmü'l-Kurân*, II, 407-408; İbnü'l-Arabî, I, 560, 562; Kurtubî, V, 152, 153. İmam Ebû Hanîfe ve İmam Ahmed'e göre karı-kocanın rızası olmadıkça hakemlerin böyle bir yetkisi yoktur. İmam Mâlik'e göre hakemler tarafları tefrik edebilir. İmam Şâfiî'nin bu konuda iki farklı görüşü vardır (Cessâs, II, 239; Râzi, IV, 74; Sâbûnî, I, 444).

çıkmiştir. Ancak şikâk durumunda hâkimin hakem tayin etmekle yükümlü olması karı-kocanın da hakem tayinine engel görülmemiştir.³⁷ Bununla birlikte ayetin asıl muhatabının toplum olup ihtiyaç halinde aile meclisinin veya âkil kişilerin devreye girerek hakemler aracılığı ile sorunun çözüme kavuşturulmasının gerekli olduğu da söylenmiştir³⁸ ki, günümüzde bu tür pratik ve kolay çözüm yollarına şiddetle ihtiyaç bulunmaktadır.

Hakemler güvenilir, karı-kocanın akrabalarından ve razı olduğu kişilerden olmalıdır. Ancak kadının akrabalarından hakemlik yapacak vasıfta biri olmazsa hâkim, bu işi yapabilecek adil ve güvenilir iki Müslümanı hakem olarak tayin eder.³⁹

“İki taraf arayı düzeltmek isterlerse Allah da onları uzlaştırır” ayetinden taraflar yani karı-koca veya iki hakem, aralarını bulmak ve uzlaşmak isterlerse Allah’ın onları muvaffak kılacağı ifade edilmiştir ki, bundan Allah’ın muradının ayrılıkta değil, birleşmede ve uzlaşmada olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁰ Devamında da taraflar haktan saptıkları takdirde Allah’ın her şeyi bildiği ve her şeyden haberdar olduğu hatırlatılmış ve haktan ayrılmamaları hususunda ikaz edilmişlerdir. Bu bir nevi, karı-koca veya hakemler için tehdittir.⁴¹

Hülâsa Nisâ sûresi 34., 35. ve 128. ayetlerde nüşûz ve şikâk hallerinde problemin halledilebilmesi için karı ve kocaya birtakım çözüm yolları gösterilmiştir. Gösterilen çözüm yolları aile içinden dışına doğru bir seyir takip etmektedir. Buna göre, sorunun kaynağı kadın olursa kocaya nasihat etmek, yatağı ayırmak, hafifçe vurmak; sorunun kaynağı erkek olursa kadına da kocasına nasihat etmek, onunla sulh yapmak gibi çözüm yolları gösterilmiştir. Sorun her iki taraftan olursa hakeme gidilmesi istenmiştir. Hakem tayininden kasıt sorunu adil bir şekilde çözülmesi ve aile mahremiyeti ile ilgili hususların iki hakemle sınırlı kalıp çok fazla ifşa edilmemesidir.

Îlâdan Kaynaklanan Problemlerin Çözümü

Kur’an-ı Kerim’de ailevi problemlerin çözüme kavuşmasında gösterilen yollardan birisi de îlâdır. Îlâ erkeğin, eşiyle belli bir süre cinsel ilişkiye girmeyeceğine dair yemin etmesidir. Bu süre en fazla dört ay olabilir. Yemin ettiği

37 Cessâs, II, 238; İbnü'l-Arabî, I, 561; Kurtubî, V, 151, 153; *Kur'an Yolu*, II, 61.

38 Râzî, IV, 74; *Kur'an Yolu*, II, 35.

39 İbnü'l-Arabî, I, 560, 565; Kurtubî, V, 151; *Kur'an Yolu*, II, 61.

40 Yazır, II, 1354.

41 Râzî, IV, 75.

süre bitmeden cinsel ilişkiye girerse îlâ bozulur ve yemin kefâreti gerekir. Yeminine bağlı kalır ve dört ay geçerse kadın bir bâin talak ile boş olur. Dört aydan daha az bir süre içinde eşine yaklaşmayacağına yemin ederse bu, îlâ hükmünde değildir. Süre bittikten sonra eşine dönerse bir şey gerekmez, süre bitmeden dönerse yemin kefareti verir.⁴² Kadına zarar verme kastı ile onunla konuşmayı terk etmek veya ona infakta bulunmamak da bazı âlimlerce îlâ hükmünde sayılmıştır.⁴³

Îlâ cahiliye döneminde bir sene, iki sene veya daha fazla yapılıyordu. Kadınlara birlikte olmak istemeyen ama onun başka biri ile evlenmesine de razı olmayan kişiler îlâyâ başvuruyorlardı. Bu cahiliye âdetinden faydalananlar eşlerini yıllarca nikâhlarında tuttıkları halde onlarla yatmazlardı. Kadınların, tutsak gibi kaldıkları bu halden kendi başlarına kurtulma imkânları da bulunmamaktaydı. İslâm'ın bidayetinde bazı Müslümanlar tarafından kullanılan îlâ Bakara sûresi 226. ayette dört ay ile sınırlandırıldı. Bu süre içerisinde erkeğe düşünme fırsatı verilmiş oldu. Buna göre kadına zarar vermeyi terk etmenin daha uygun olduğunu düşünen kişiye evlilik hayatına devam etme, ayrılığın uygun olduğunu düşünen kişiye de ayrılma imkânı tanındı. Böylece kadın da daha uzun süre zarar görmekten kurtulmuş oldu.⁴⁴

Îlâyı dört ay ile sınırlandıran ayet şu şekildedir:

“Eşlerine yaklaşmamaya yemin edenler için dört ay bekleme süresi vardır. Eğer bu süre içinde dönerlerse şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Eğer eşlerini boşamaya karar verirlerse (boşarlar). Biliniz ki, Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”

Ayetin “...Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir” kısmının, îlâ kararında ısrar eden ve eşlerine dönmeyen erkekler için bir tehdit olduğu ifade edilmiştir.⁴⁵

Cahiliye döneminde kadınlara zulüm mekanizması olarak uygulanan îlâ Kur'an-ı Kerim'de tamamen kaldırılmak yerine ıslah edilerek aile içi sorunlara bir çözüm önerisi olarak sunulmuştur. Bunda da öncelikle geçimsizlik halinde

42 Merginânî, *el-Hidâye*, II, 592-593; İbn Kudâme, *el-Muğni*, VI, 205, 207. Dört ay geçtikten sonra kadın Hanefi mezhebine göre hâkimin kararı olmadan doğrudan; Mâlikî, Şâfî ve Hanbelî mezhebine göre hâkimin kararından sonra boşanmış olur (İbn Kudâme, VI, 222).

43 İbnü'l-Arabî, I, 254.

44 İbnü'l-Arabî, I, 252; Kurtubî, III, 92; Râzî, II, 429; *Kur'an Yolu*, I, 360.

45 Neseî, I, 188.

talâka başvurmak yerine îlâya başvurarak sorunun çözüme kavuşturulması hedeflenmiştir. Bu süre içerisinde geçimsizlikler dışarıya aksettirilmeden yaralar aile içinde sarılacaktır ki, bu, ciddi bir yıkıma sebep olacak boşamadan daha iyidir. Zira boşamadan sonra zedelenen aile birliğini yeniden tesis etmek çok daha zordur. Kur'an-ı Kerim'de yer alan îlâ hükmü, aile huzurunu temin etmesi, insanın tabii ihtiyaçlarını dikkate alması ve bir insan olarak kadına değer vermesi açısından büyük önem arz etmektedir.⁴⁶

Sınırsız ve Sorumsuz bir Şekilde Yapılan Boşamalardan Kaynaklanan Problemlerin Çözümü

Sorunun çözümünde mesafe alınamamış, aile içi huzursuzluk da devam ediyorsa tarafların bir süreliğine ayrı yaşamaları Kur'an-ı Kerim'de gösterilen diğer bir çözüm yoludur. Buna göre koca, geri dönüş imkânı olan (ric'î) bir veya iki talâk ile karısını boşayabilecektir.

Cahiliye döneminde sınırsız ve sorumsuz bir şekilde boşama söz konusu idi. Koca, karısını dilediği zaman boşar, iddeti bitmeden önce de ona dönüş (ric'at) yapardı. Eşini defalarca boşasa da tekrar ona dönme hakkına sahipti. Ancak bunu karısına zarar verme kastıyla yapıyordu. Rivayete göre, bir kadın Hz. Aişe'ye müracaat ederek kocasının sürekli olarak kendisini boşayıp ric'at ettiğini ve bundan mağdur olduğunu söyledi. Hz. Aişe durumu Peygamber Efendimize haber verince Bakara sûresinin 229. ayeti nâzil oldu.⁴⁷ Ayet şu şekildedir:

“Boşama iki defadır. Sonrası ya iyilikle geçinmek ya da güzellikle bırakmaktır. Allah'ın koyduğu kurallara uymamalarından korkmadığınız sürece onlara verdiğiniz mehirden hiçbir miktarı geri alamazsınız. Eğer Allah'ın kurallarına uymamalarından korkarsanız kadının, evlilikten kurtulmak için verdiği meblağda taraflara bir vebal yoktur...”

Ayet-i kerimeye göre erkek, eşini geri dönüş imkânı olabilecek şekilde iki kere boşayabilir. Böylece kadına zulmetmek için yapılan sınırsız boşamalar iki ile sınırlandırılmış, kadına karşı yapılan bir cahiliye zulmü daha kaldırılmış oldu. Boşama ric'î ise nikah akdine gerek kalmadan, bâin ise yeni bir nikah akdi ile koca eşine dönüş yapılabilir. Ancak ric'î talaktan sonra dönüş (ric'at)

⁴⁶ Köse, s. 337.

⁴⁷ İbnü'l-Arabî, I, 268; Râzî, II, 442.

olmaz ve iddet sona ererse bu talak da bâin olur. Nikah akdi ile dönüş imkânı olan boşamaya beynûnet-i suğrâ denir.⁴⁸

Esasında İslam'da boşama, evlilikten beklenen maslahatın mefsetede dönüşmesi halinde, bu mefsetetin kaldırılması için meşru kılınmıştır. Ama ihtiyaç yok iken bu hakkın kullanılması hoş karşılanmamıştır.⁴⁹ Bununla birlikte evlilik kadın veya erkek için çekilmez bir hale gelince taraflara evliliklerini sonlandırabilmeleri için birtakım fırsatlar verilmiştir. Erkeğe verilen boşama yetkisi de bu fırsatlardan biridir. Ancak şâri' erkeğin bu yetkiyi sınırsız ve sorumsuz bir şekilde kullanmasının önünü kapatmış, kullanılan yetkinin daha sonra pişmanlığa dönüşmemesi için boşamanın en güzel bir şekilde olmasını istemiştir. Buna göre boşama, kadın tuhur/temiz halinde iken ve bir defa olacaktır. Bu süreçte sorun çözüme kavuşursa eşler tekrar birleşebileceklerdir.⁵⁰ Ayrıca boşama hakkı kullanırken koca iyice tartıp düşünülmelidir. Şayet kesin olarak ayrılmaya niyetli ise eşini iyilikle bırakmalı, pişmanlık duyuyor ve güzel bir gelecek umuyorsa evliliğe dönmelidir.⁵¹

Nitekim Bakara sûresi 228. ayette, karı ve koca aralarını düzeltmeyi arzu ederlerse eşlerini boşayan kocalara, evlilik hayatına devam etme hususunda öncelik hakkı verilmiştir. Bakara sûresi 231. ayette birinci veya ikinci boşamadan sonra iddet sona erdiğinde erkeklerden, iyilikle eşlerine dönmeleri veya iyilikle onları bırakmaları ve eşlerine zarar vermemeleri talep edilmiştir. Eşlerine zarar veren kişilerin haddizatında kendilerine zulmettiği ifade edildikten sonra da Allah'ın ayetleri/hükümleri ile alay edilmemesi ve Allah'a karşı gelmekten sakınılması istenmiştir. Takip eden ayette de Cenab-ı Hakk velilere, evliliklerine devam etmek isteyen eski karı-kocanın birleşmelerine engel olmamalarını söylemiştir.⁵² Bazı âlimler bu ayetteki hitabın eşlerini boşayan kocalara yönelik olduğunu beyan etmişlerdir. Dolayısıyla ayette

48 Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülhamîd, M. Muhyiddin, *el-Abvâlûş-şahsiyye*, s. 284-296.

49 Nitekim hadislerde boşamanın Allah katında en sevimsiz helal olduğu ifade edilmiştir. Hadis-i şerifler için bkz. İbn Mâce, "Talâk", 1; Ebû Dâvûd, "Talâk", 3.

50 Mevsilî, *el-İhtiyâr*, III, 150-151; Abdülhamîd, s. 254-256. Allah, "Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğinizde onları, iddetlerini dikkate alarak boşayın..." (Talâk, 65/1) buyurmuştur. Bu nedenle talakın en güzeli ve sünnet olanı kadını, âdetten önce tuhur halinde iken ve cinsel ilişkiye girmeden bir talak ile boşamaktır (Yazır, VII, 5046).

51 *Kur'an Yolu*, I, 366.

52 Bakara, 2/228, 231-232.

onlardan, boşanan kadınları başka erkeklerle evlenmelerine engel olmamaları istenmektedir.⁵³ Ayet bu açıdan günümüzde eşlerini boşayan kocaların kıskançlığından kaynaklanan önemli bir problemin çözümüne ışık tutmaktadır.

Bakara sûresi 229. ayette sadece erkeğin boşama yetkisi sınırlandırılmamış aynı zamanda kadına, kocasına fidye vererek ayrılabilme imkânı da verilmiştir. Kadın kocasına teklif ettiği bir bedel mukabilinde ondan kendisini boşamasını talep eder, koca da buna razı olursa karşılıklı rıza ile boşanma gerçekleşmiş olur ki, fıkhıta buna muhâlaa denir.⁵⁴ Bunun örneği sünnette yer almaktadır. Rivayete göre, Sâbit b. Kays'ın eşi Habîbe bt. Sehl Peygamberimize gelerek boşanma talebinde bulunur. Peygamberimiz de mehir olarak aldığı bahçeyi kocasına fidye olarak vermesini teklif eder. Habîbe bunu kabul edince Peygamberimiz Sâbit'e eşini boşamasını emreder.⁵⁵

Ailedeki geçimsizliğin nedeni erkek ise kocanın eşinden boşanma bedeli alması; kadın ise erkeğin, verdiği mehirden fazlasını talep etmesi mekruh görülmüştür.⁵⁶ Muhâlaa ile ilgili ayrıntılı hükümler fıkıh kitaplarında yer almaktadır.

Muhâlaa ile evliliği kendisi için çekilmez bir hale gelen, kocası tarafından da çeşitli nedenlerle bırakılmayan veya kocasından ayrılmak isteyen bir kadın, aldığı mehri fidye olarak vermek suretiyle evlilik hayatını sonlandırma imkânına sahip olmaktadır. Ancak evlilik hayatı, dönüşü olmayacak bir şekilde sonlanmamaktadır. Muhâlaa neticesinde olan boşama bâin bir talak olduğu için taraflar bir süre düşündükten sonra evliliklerine devam etmek isterlerse devam edebileceklerdir. Her iki yönü ile de Kur'an-ı Kerim muhâlaayı aile içi problemlerin çözümünde bir yol olarak sunmaktadır.

Boşama üçüncü kez olursa -ki bu ayrılığa beynûnet-i kübrâ denir- bu durumda eşlerin tekrar birleşebilmeleri Bakara sûresi 230. ayet ile kadının başka bir erkekle evlenip evlilik hayatı yaşadktan sonra kocasından boşanması şartına bağlanmıştır. Esasında bu şart, evlilik bağlarını tamamen koparmadan önce çok dikkatli olmaları, çok iyi düşünmeleri ve acele ile karar vermemeleri yönünde taraflara yapılan bir ikaz ve hatırlatma, kesin boşanma meydana

53 Cessâs, I, 478; Elmalı, II, 794.

54 Abdülhamîd, s. 330-331.

55 Buhârî, "Talâk", 12; Ebû Dâvûd, "Talâk", 18. Habîbe ismi bazı kaynaklarda Cemîle olarak zikredilmektedir.

56 Mergînânî, II, 597.

gelmeden önce evliliklerini devam ettirmelerine yönelik bir teşvik olarak değerlendirilebilir. Ayet şu şekildedir:

“Eğer erkek karısını (üçüncü kez) boşarsa kadın başka bir erkekle nikahlanmadıkça ona helal olmaz. (Bu kocası boşadığı takdirde) Allah’ın koyduğu kuralları gözetebileceklerine inanıyorlarsa tekrar evlenmelerinde bir günah yoktur. İşte bunlar, inanan bir toplum için Allah’ın açıkladığı kurallardır.”

Zina İsnadından Kaynaklanan Problemlerin Çözümü

Kocanın karısına zina isnadında bulunması önemli bir ailevi problemdir. Bu tür iddialardan dolayı aileler yıkılmakta hatta “namusu temizleme” adı altında kadınlar cinayete kurban gitmektedirler.

Esasında sosyal baskı ve namus anlayışı nedeniyle kocanın karısını yalan yere zina ile suçlaması zor bir durumdur. Buna rağmen koca böyle bir iddiada bulunuyorsa bunun gerçek olma ihtimali yalan olmasına nazaran daha kuvvetlidir. Kocanın bunu şahitlerle ispatlayamaması halinde ona iftira cezasının (hadd-i kazfın) uygulanması⁵⁷ meseleyi çözmediği gibi bundan sonra aile hayatının sağlıklı bir şekilde devam etmesi artık imkânsız hale gelir. Bu nedenle bu durumda olan kocalar için Nûr sûresi 6. ve 9. ayetlerde farklı bir hüküm getirilmiştir.⁵⁸

Rivâyete göre Hilâl b. Ümeyye Peygamberimize gelerek karısının zina ettiğini söyler. Peygamberimizin, şahit varsa getirmesini yoksa iftira cezası olarak seksen sopa vuracağını söylemesi üzerine Hilâl kendini savunarak işi Allah’a havale eder. Bir süre sonra mülââne ayetleri olarak bilinen şu ayetler nâzil olur:⁵⁹

“Eşlerine zina suçlamasında bulunup kendilerinden başka şahitleri olmayanların her birinin şahitliği dört kere doğruyu söylediğine Allah’ı şahit göstermesidir (6). Beşinci olarak da “eğer yalan söyleyenlerden ise Allah’ın lanetinin kendi üzerine olmasını” söylemesidir (7). İftiraya uğrayan kadının dört kere kocasının yalan söyleyenlerden olduğuna Allah’ı şahit göstermesi ondan cezayı kaldırır (8). Kadının beşinci şahitliği de “eğer kocası doğru söyleyenlerden ise kendisinin Allah’ın gazabına uğramayı” dilemesidir (9).”

57 Yabancı bir kadına zina isnadında bulunan ama bunu dört şahitle ispatlamayanların cezası Nûr sûresi 4. ayete göre seksen sopa vurmaktır. Fıkıhta buna hadd-i kazf denir.

58 Kur’an Yolu, IV/55.

59 Buhârî, “Tefsîru Sûreti’n-Nûr, 3; İbn Mâce, “Talâk”, 27; Ebû Dâvûd, “Talâk”, 28.

Fıkıhta liân olarak geçen bu karşılıklı yeminleşme meydana gelince Hanefî ve Hanbelî mezhebine göre hâkimin hükmünden sonra, Mâlikî ve Şâfiî mezhebine göre de hâkimin hükmüne gerek kalmadan liândan hemen sonra taraflar birbirinden ayrılır ve birleşmeleri ebediyen haram olur. Ancak koca daha sonra kendini tekzip ederse İmâm A'zam (v. 150/767), İmâm Muhammed (189/805) ve bir rivayetinde İmâm Ahmed'e (v. 241/855) göre tekrar birleşebilirler. İmâm Mâlik (v. 179/795), İmâm Şâfiî (v. 204/820) ve İmâm Ahmed'e göre haramlık devam eder.⁶⁰

Günümüzde kadına karşı şiddetin önemli gerekçelerinde biri olan namus meselesinde Kur'an'ın yaklaşımı ve çözüm önerisi bu şekildedir. Kocanın, yalana da doğruya da ihtimali olan bir iddiasından dolayı taraflar hâkimin huzurunda karşılıklı yemin ederek birbirlerini tekzip edecek, bundan sonra aynı aile çatısı altında devam etme imkânı kalmadığı için herkes kendi yoluna gidecektir. Dolayısıyla namus meselesi adı altında kocanın eşini öldürmesi veya ona şiddet uygulaması asla doğru olmayan, dinin tasvip etmediği ve ahiret sorumluluğu olan vahşi bir olaydır.

Zihârdan Kaynaklanan Problemlerin Çözümü

Arapların örfünde yaygın bir şekilde uygulanan ve Kur'an-ı Kerim'de çözüme kavuşturulan önemli ailevi problemlerden biri olan zihâr genel olarak erkeğin, karısını annesinin sırtına benzetmesidir. Bunu yaptıktan sonra koca zihâr kefareti vermedikçe eşine yaklaşamaz. Cahiliyede boşanmak için kullanılan bu usul İslam'da ıslah edilmiş, boşama hükmü kaldırılarak kadın geçici bir süreliğine kocasına haram kılınmıştır. Kefaret ile birlikte haramlık hükmü de kalkmaktadır.⁶¹

Cahiliye döneminde koca, karısına kızıp onu, dönüşü olmayacak şekilde boşamak istediğinde ona, "sen bana annemin sırtı gibisin" diyerek zihâr yapar ve boşardı. Zihârdan sonra pişman olup bir araya gelmek isteseler de bir daha birleşemezlerdi. Rivayete göre Evs b. Sâmit, eşi Havle bt. Salebe'ye zihâr yapar; ancak yaptığına pişman olur ve eşine dönmek ister. Karısı ise bundan imtina eder. Kadın Peygamberimize gelerek halini arz eder. Peygamberimiz bu konuda bir vahiy almadığını ve mevcut olan hükümden başka bir şey söyleyemeyeceğini ifade eder. Bunun üzerine Havle durumunu Allah'a şikâyet eder. Çok geçmeden Mücâdele sûresi ilk dört ayeti nazil olur.

⁶⁰ Mergînânî, II, 614-615; İbn Kudâme, VI, 298, 300.

⁶¹ Mergînânî, II, 603.

Ayetlerde zihârın hoş karşılanmayan yalan bir söz olduğu vurgulanmış ve zihâr yapan kişiye kefaret hükmü getirilmiştir. Bu ayetlerle birlikte cahiliye döneminde kadınlara zarar verme kastıyla uygulanan ailevi bir problem çözüme kavuşmuştur.⁶²

Çok Eşle Evlilikten Kaynaklanan Problemlerin Çözümü

Dinimiz çeşitli nedenlerle çok eşle evliliği mubah kılmıştır. Esasında ilk defa böyle bir şeyi meşru kılmamış, daha önce var olan çok eşliliği dört ile sınırlandırmıştır.⁶³ Peygamber Efendimiz ile eşleri arasında dahi birtakım problemlerin yaşandığı dikkate alınırsa⁶⁴ birden fazla kadınla evli olan bir kişinin çok eşlilikten kaynaklanan bazı sorunlar yaşaması kuvvetle muhtemeldir.

Bu nedenle Cenâb-ı Hakk, "... Eğer (kadınlar arasında) adaletli olamayacağınızdan korkarsanız o takdirde bir tane ile yetinin... Bu, adaletten ayrılmamanız için daha uygundur"⁶⁵ buyurarak eşler arasında adaletli olunmasını, adaletin temin edilememesi durumunda tek eşle iktifa edilmesini emretmiştir. Gönül ilişkisi, sevgi gibi bazı konularda adalet temin edilemeyeceği için de "... Eşlerden birine büsbütün gönül verip ötekini askıda kalmış gibi bırakmayın..."⁶⁶ ayeti ile de birden fazla kadınla evli olanların tamamen birine meylederek diğer eşini, kocası ne varmış ne de yokmuş gibi ilgi ve ilişkiden dışlanmış bir halde bırakmamasını istemiştir.

Çocuklar Arasında Cinsiyet Ayrımı Yapılmasından Kaynaklanan Problemlerin Çözümü

Evliliğin en önemli nedenlerinden birisi çocuk sahibi olmaktır. Çocuk Kur'an-ı Kerim'de dünya hayatının ziyneti olarak gösterilmiştir.⁶⁷ Çocuğu bahşeden, onun cinsiyetini belirleyen, birtakım hikmetlerden dolayı bazı

⁶² Kurtubî, XVII, 304-305; İbn Kesîr, IV, 310-311; Yazır, VII, 4775-4778; *Kurân Yolu*, V, 259-260. Çok eşle evlilik hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kevser Kâmil Ali, Salim Ögüt, "Çok Evlilik", *DİA*, VIII, 365-396; Adnan Demircan, "Cahiliye ve Hz. Peygamber Döneminde Çok Kadınla Evlilik", *İSTEM*, Yıl: 1, Sayı: 2, s. 9-32.

⁶³ Bkz. Nisâ, 4/3; İbn Kesîr, I, 457-458.

⁶⁴ Bkz. Tahrîm, 66/1-5; Kurtubî, XVIII, 138-145. Ayrıca bkz. Akpınar, "Ailevi Sorunlara Kur'anî Çözümler", *Kadın ve Aile Sorunları Sempozyumu*, s. 70-71.

⁶⁵ Nisâ, 4/3.

⁶⁶ Nisâ, 4/129.

⁶⁷ Bkz. Kehf, 18/46.

kullarını çocuksuz bırakan Allah'tır.⁶⁸ Çocuklar anne-babaya Allah'ın emanetidir. Bu nedenle anne-babaya düşen bu emanete sahip çıkmaları ve çocukların arasında cinsiyet ayırımı yapmamalarıdır. Çocuklara karşı adaletli olmak, onları terbiye etmek ve güzel ahlak üzere yetiştirmek anne-babanın dini bir görevi ve sorumluluğudur.

Çocuklara karşı dini ve insani yaklaşım bu şekilde olması gerekirken bazı anne ve babalar çocuklar arasında cinsiyet ayırımı yapabilmektedirler. Bu da önemli bir ailevi probleme neden olmaktadır. Haddi zatında bir cahiliye adeti olan cinsiyet ayırımı Kur'an-ı Kerim'de, "*Onlardan biri, kız ile müjdelendiği zaman içi öfke ile dolarak yüzü simsiyah kesilir. Kendisine verilen bu kötü müjde (!) yüzünden halktan gizlenir. Şimdi onu, aşağılanmış olarak yanında mı tutacak, yoksa toprağa mı gömecek? Bak, ne kötü hüküm veriyorlar!*"⁶⁹ ayeti ile şiddetle kınanmıştır.

Çocukların Anne ve Babalarına Saygısız Davranmalarından Kaynaklanan Problemlerin Çözümü

Özellikle günümüzde aile içi huzursuzluğun önemli nedenlerinden birisi de anne ve babaya iyi davranmamaktır. Çocukların ebeveynlerine kötü davranmaları, hatta daha ileri giderek onları dövmeleri sadece ailevi bir sorun değil aynı zamanda ciddi bir insanlık problemidir.

Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'de, "*Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı emretti. Eğer onlardan biri ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara "öf!" bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki, 'Rabbim! Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara merhamet et'*"⁷⁰ ayeti ile anne ve babaya iyi davranılması ve güzel söz söylenmesi emredilmiş; kötü sözün yasaklanması bir kenara, onlara kızma anlamına gelen "öf" demek dahi yasaklanmıştır. Evlatların anne ve babalarına iyilik yapmalarını ihtiva eden emirler farklı ayetlerde tekerrür etmiştir.⁷¹

68 Bkz. Şûrâ, 42/49-50.

69 Nahl, 16/58-59.

70 İsrâ, 17/23-24.

71 Bu ayetler için bkz. Bakara, 2/83; Nisâ, 4/36; En'âm, 6/151; Lokmân, 31/14, 25; Ahkâf, 46/15.

SONUÇ

Kur'an-ı Kerim ailenin mutlu, huzurlu ve kalıcı olmasını hedeflemiş, bunu temin edebilmek için birtakım prensipler ve kurallar ortaya koymuştur. Bu bağlamda eş seçiminde dikkatli olunmasına işaret etmiş, aile bireylerine sorumluluklar yüklemiş, aile fertleri arasında sevgi, saygı ve hoşgörünün hâkim kılınmasını talep etmiştir. Bununla birlikte insanın olduğu yerde birtakım sorunların çıkabileceği gerçeğini de göz ardı etmeyerek ailede çıkan sorunlar için bazı çözüm yolları göstermiştir. Sorunun kadından, erkekten veya her ikisinden kaynaklanmasına göre çözüm yolları farklılık arz etmekle birlikte bunlar problemin büyümeden, aile içerisinde ve kolay bir şekilde çözüme kavuşturulmasını hedeflemiş, tarafları problemlerin çözümüne yönelik adım atmaya teşvik etmiştir. Ayrıca aile mahremiyetinin ifşa edilmemesine özen göstermiştir. Boşama işlemi dahil olmak üzere tüm çözüm yollarının temel hedefi ailenin kurtarılması, huzur ve selametidir.

Evlilik hayatı devam ederken, sorunların çözüm aşamasında ve hatta taraflar ayrılırken dahi eşlerin birbirine iyi davranmaları Kur'an'ın bir emridir. Kur'an, eşini zina yaparken yakalayan ama bunu ispat vasıtaları ile ispatlayamayan bir kocaya dahi şiddete başvurma yetkisi vermemiştir. Bu Kur'ani emre rağmen günümüzde aile içinde ortaya çıkan problemlerin ve bu problemler karşısında sergilenen davranışların Kur'an-ı Kerim ve din ile irtibatlandırılması mümkün değildir. Bunlar İslam'ın asla tasvip etmediği, insanın onur ve haysiyetine yakışmayan davranışlardır.

Kur'an-ı Kerim'de ailevi problemlerin giderilmesi için on dört asır önce gösterilen çözüm yolları son derece insanidir ve hala güncelliğini korumaktadır.

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel (v. 241/855), *el-Müsned*, Thk. Şuayb Arnavût, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut: 2001/1421, I-L.

Akpınar, Ali, "Kur'an'a Göre Ailevi Problemler ve Yaşanılabilir Çözümleri", *Kur'an'ın Nüzûlünün 1400. Yılı Münasebetiyle Kur'an'da Aile Sempozyumu*, Soma: 2010, s. 73-85.

-----, "Ailevi Sorunlara Kur'anî Çözümler (Nisâ Sûresi 34. Ayet Bağlamında)", *Kadın ve Aile Sorunları Sempozyumu: Hakkâri Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 2014, s. 63-77.

- Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed (v. 458/1066), *es-Sünenü'l-kübrâ*, Thk. Abdülkâdir Atâ, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Lübnan: 2003/1424, I-X.
- Beyzâvî, Nâsîru'd-dîn Ebû Sâîd eş-Şîrâzî (v. 685/1286), *Envâru't-tenzil*, Dâru Sâder, Beyrut: 2001, I-II.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl (v. 256/870), *el-Câmiu's-sabîh*, Dâru's-Selâm, Riyat: 1999/1419.
- Cessâs, Ebû Bekir er-Râzî (v. 370/981), *Abkâmü'l-Kurân*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut: tsz., I-III.
- Demircan, Adnan, "Cahiliye ve Hz. Peygamber Döneminde Çok Kadınla Evlilik", *İSTEM*, Cilt: 1, Sayı: 2, 2003, s. 9-32.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî (v. 275/889), *es-Sunen*, Thk. M. Fuâd Abdülbâkî, Dâru'l-Fikir, Beyrut: tsz., I-IV.
- Feyyûmî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed el-Hamevî (v. 770/1368-69), *el-Misbâhu'l-münîr*, el-Müessesetü'l-Hadîse li'l-Kitâb, Lübnan: tsz.
- Fîrûzâbâdî, Ebû't-Tâhir Mecdüddîn (v. 817/1415), *el-Kâmüsül-muhîb*, Dâru'l-Marife, Lübnan: 2011/1432.
- Günay, Hacı Mehmet, "Nüşûz", *DİA*, İstanbul: 2007, XXXIII/303-304.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir (v. 235/849), *el-Musannef*, Thk. Kemâl Yûsuf el-Hût, Mektebetü'r-Rüşd, Riyat: 1409, I-VII.
- İbn Kesîr, İmâdüddîn Ebu'l-Fidâ, *Tefsîru'l-Kurâni'l-Azim*, Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabî, Beyrut: 2000/1420, I-V.
- İbn Kudâme (v. 620/1223), *el-Muğni*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut: 2008, I-VIII.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed el-Kazvîni (v. 273/887), *es-Sunen*, Thk. Fuâd Abdülbâkî, Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabî, Beyrut: tsz., I-II.
- İbnü'l-Arabî, Ebû Bekir Muhammed b. Abdillâh el-Meâfirî (v. 543/1148), *Abkâmü'l-Kurân*, Dâru'l-Hadîs, Kahire: 2011/1432, I-IV.
- Karaman, Hayrettin ve Diğerleri, *Kur'an Yolu*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara: 2006, I-V.
- Kevsir Kâmil Ali, Salim Öğüt, "Çok Evlilik", *DİA*, İstanbul: 1993, VIII, 365-396.
- Köse, Saffet, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, Mehîr Vakfı Yayınları, Konya: 2016.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed (v. 671/1273), *el-Câmi' liabkâmi'l-Kur'an*, el-Mektebetü't-Tevfikîyye, Kahire: 2008, I-XX.

- M. Muhyiddîn Abdülhamîd, *el-Abvâlûş-şahsiyye*, el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut: 2003/1424.
- Mergînânî, Ebü'l-Hasen Burhânüddîn Alî el-Fergânî (v. 593/1197), *el-Hidâye*, Dâru's-Selâm, Kahire: 2012/1433, I-IV.
- Mevsîlî, Ebü'l-Fazl Mecdüddîn Abdullâh b. Mahmûd (v. 683/1284), *el-İhtiyâr*, Dâru'l-Kalem, Beyrut: tsz., I-V.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî (v. 261/875), *el-Câmiu's-sabîh*, Thk. M. Fuâd Abdülbâkî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut: tsz., I-V.
- Nesai, Ebû Abdîrrahmân Ahmed (v. 303/915), *es-Sunen*, Thk. Hasan Abdülmün'im Şelebi, Müessesetü'r-Risâle, 2001/1421, Beyrut, I-X.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfîzüddîn (v. 710/1310), *Medârikü't-tenzil*, Dâru İbn Kesîr, Beyrut, 2011/1432, I-III.
- Özsoy, Ömer, "Çağdaş Kur'an(lar) Üretimi Üzerine -Karı Dövme Olgusu Bağlamında 4. Nisâ 34 Örneği-", *İslâmiyât*, V (2002), Sayı: 1, s. 111-124.
- Râzî, Fahrüddîn Muhammed b. Ömer et-Taberistânî (v. 606/1210), *et-Tefsîru'l-kebir*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut: 1997/1417, I-XI.
- Sâbûnî, Muhammed Ali, *Revâi'u'l-Beyân*, el-Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut: 2012/1433, I-II.
- Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed (v. 321/933), *Abkâmü'l-Kurân*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut: 2012/1433, I-II.
- Yazır, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat, yy., tsz., I-X.
- Yaman, Ahmet, *Ahlak ve Hukuk Ekseninde Aile Hayatımız*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara: 2018.

(Dr. Mehmet Ali Aytekin tebliğini sundu)

OTURUM BAŞKANI – Biz de Mehmet Ali Hocamıza teşekkür ediyoruz.

Şimdi, değerli kardeşlerim, süremiz tam sınırdadır şu anda ama verdiğimiz söz üzere, zaten ikinci vakti de var...

Bir kere hocamıza teşekkür ediyoruz, hakikaten bizim kitabımızın ayetleri bunlar, bunları ötelemenin ya da gizlemenin ya da bunları söylemekten, gündeme getirmekten utanıp çekinmenin bir anlamı yok. Biz Kur'an'ın tamamının Allah kelâmı olduğuna inanmışız. Yani bir ilahiyatçı kardeşimizin -yazdığı için söylüyorum- "Keşke Tanrı bu ayeti indirmeseydi" noktasında da değiliz Allah'a hamdolsun. Yani Tanrı sana sorsaydı hangi

ayeti indireceğim diye?! Aynen bu ayetle ilgili, Nisa 34'le ilgili bir ilahiyatçı hanım kardeş böyle diyordu, yazdı bunu yazdı. O da değil... Biz vakıadan da yola çıkarak, ayetlerin sebep-i nüzulleri, tefsirlerimizden yola çıkarak bunları anlamaya çalışıyoruz.

Şimdi ben birkaç noktaya dikkatlerinizi çekmek istiyorum, belki şeyler değişmiş olabilir, bir fikir versin diye söylüyorum. Bir yazıda okumuştum, bir araştırma sonucu, dünyada en fazla dayak yiyen kadınlar Amerika'da, en az dayak yiyen kadınlar da İran'da. Düşünmek lazım.

İki: Bugün medreselerimizin olduğu yer, Cenab-ı Allah eksikliğini vermesin, doğudan batıya doğru ülkemize şöyle bir baktığımız zaman, bir kere bugün şiddet sorunu var mı, var; kadını mirastan men sorunu var mı, var; töre cinayeti, cinsiyet ayrımcılığı zina konusunda var mı, var; intiharlar vesaire var mı, var. Bir kere şunu çok rahatlıkla söylemeliyiz, bu sorunların hiç birisinin sebebi Kur'an değil, din değildir. Yani bu insanlar "fadribuhunne"yle amel ettikleri için mi dövüyorlar eşlerini ya da çocuklarını? Böyle bir şey yok. Öyle olsaydı niye mirastan men ediyorlar kızlarını, kadınlarını, niye diğer gayriislami uygulamaları yapıyorlar. Bakın, vakıa bu, batıya doğru geldikçe kadın mirastan nasipleniyor, hatta eşitleniyor, Ege'ye doğru gittiniz mi artık eşitleniyor. Teamülü söylüyorum, uygulamayı söylüyorum. Ne doğudaki miras dinden kaynaklanıyor ne batıdaki eşitleme dinden kaynaklanıyor, bana göre. Yani herkes tutturmuş kendisine göre bir yol ve o yolu uyguluyor.

Şimdi gelelim Nisa 34'e. Biz bunu derslerimizde anlatıyoruz, hocalarımız da anlatıyordur. Şunu düşünelim: "Er ricalü kavvamüne" dedi, bize bir de yük yükledi omuzlarımıza, yöneticisiniz filan dedi, sorumluluk yükledi. Biz hiç "fessaliyat, ganitat, hafizat" iki tane, üç tane önemli sıfatla sizi andık. Hanım kardeşlerime söylüyorum siz derken, keşke burada bir hanım kardeşimizle bu ayetlerimizi konuşsaydık, bu da size ders olsun, ödev olsun. Diyor ki, bakınız "salihat" ne muhteşem bir ifade, "ganitat" ne muhteşem bir ifade, "hafizat..." Ben şöyle diyorum, yüzdeye vuruyorum, yahu bu ifadeleri duyan hanım zaten der ki "ben salihattan olacağım, ben ganittattan olacağım, ben hafizattan olacağım." Zaten dini bilen hanımların büyük bir kısmı hiç o bir sonraki aşamaya geçmeyecek.

Sonra, nüşûz söz konusu olursa... Nüşûz yüzde kaç kaldı, yüzde 60'ı çıktı "ganitat, salihat, hafizat oldu" yüzde 40 nüşûz sahibi. Kur'an'a bakınız "faizühünne" vaaz edin diyor. Lokman Suresi'ne bir bakın vaaz nasıl oluyor. Vaazı biz bugün emireri gibi emretme olarak görüyoruz. Vaaz etme, ayetiyle,

hadisiyle ikna edici bir üslup kullanmaktır. O yüzde 40'ın da bir kısmı, eğer anlayış varsa -o nüşuz sahibi problemlili kişi için söylüyoruz- yüzde 40'ın yüzde 20'si de kurtuldu mu, öyle ya vazü nasihat. Sonra "vadribûhunne" bu da bir aşamadır. Bir kısmı da böyle, geriye kalıyor yüzde 5, yüzde 10; problem burada. Şimdi biz yüzde 90'ını hiç görmüyoruz, hiç düşünmüyoruz, hemen yüzde 10'un savunucuları oluyoruz yahu. Niye biz insanımızın yüzde 90 problemsiz ya da huzurlu bir ailenin ferdi hâline getirmek için uğraşmıyoruz?

Hocam çok güzel söyledi, Allah razı olsun. Şimdi, bakın, burada "dövünüz" ile "vurunuz"u ayrı tutmak lazım. Demin hocam söyledi, Eyüp Aleyhisselam'da da aynı kelimeyi kullandı, "fadribbihi" diyor Cenab-ı Allah, aynı kalıp. Vurmak başka bir şeydir, dövmek, habire dövmek... Hâlbuki Eyüp Aleyhisselam yüz demeti alıyor, bir kere vuruyor, sembolik bir vuruş. "Ma kanen nebiiyu (s.a.v.) daraben rayten vela veleden vela abden gadtü" Hazret-i Aişe anamızın, "benim peygamberim hiçbir kadını, çocuğu, hizmetliyi, köleyi dövmeyi, asla bir fiske vurmadi." Tabii bu uygulamalar... Ve bu ihtiyaridir, hocam söyledi yani illa bu yola başvuracaksın diye bir kaide yok.

Ha şu da soruluyor, bizim kızlarımız soruyor, ilahiyatlarda çoğu kız ya öğrencilerimizin, Allah eksikliklerini vermesin; "niye nüşuz sahibi kadın olursa vur dedi de nüşuz sahibi erkek olursa vur demedi?" "A kızım vur deseydi yapabilecek miydin?" Ya şimdi Kur'an uygulanabilir... Tuttu kolunu, bitti, o iş bitiyor. Olmayacak şeyleri konuşmanın bir anlamı yok, sen Allah'tan iyi mi biliyorsun. Yani olayı böyle bütüncül bir bakış açısıyla, hem İslam tarihi, hem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın hayatı ve bir de 34'ün sebebi nüzulüne de bir bakın, kaynaklardan okuyun. Bir tokat şikâyeti üzere geliyor Resulullah'a bir kadıncağız, Efendimiz'in niyeti, düşüncesi farklı. Bunun üzerine ayeti kerimenin indiğini düşünmüyoruz. Ondan sonraki hakemler, işte şikâk söz konusu olduğu zaman, o yüzde 5'in de altında, belki yüzde 2, yüzde 3 artık kemikleşmiş, kangren olmuş, artık hakemler devreye girecek. Ama bakın bugün ne hakemler devreye giriyor, ne "faizûhunne" devreye giriyor, ne "vehcurûhunne" devreye giriyor. Çok daha önemlisi, ben buna özellikle vurgu yapmak istiyorum, ne "salihât" ne "hafızât" ne "ganitât" devreye giriyor. Herkesin ilk aklına gelen şiddet oluyor, sanki bunu da Allah emretmiş! Yok böyle bir şey. Bu, ihtiyari olarak Cenab-ı Hakk kangren olan bu ayağı kes diyor yoksa vücut ölecek. Böyle bir çözüm yolu öneriyor Cenab-ı Hak.

Kaldı ki, çok eşliliği İslam buldu, bunu sınırladı ve Allah'ın emri "Ve-inhıftüm en lâ tadilû fevâhideten..." tek eşlilik, eğer bilerseniz bu sizin için

daha hayırlıdır, daha adaletlidir diyor, Allah'ın emri bu. Ha öbürü, bir ruhsat olarak, elbette Kur'an-ı Kerim'de "fenkihû mââtâbe lekum minen nisâi mesnâ ve sülase ve rubâ" ayetimiz de var. Ben şöyle bir araştırmayı merak ediyorum, belki Başkanlığımız yapıyordur: Osmanlı'da çok eşlilik serbestti, iki eşlilerin çok olduğunu biliyoruz. Cumhuriyet döneminde çok eşlilik yasaklandı ama iki eşlilik, üç eşlilik bitmedi. Belki de Cumhuriyet döneminin iki eşlileri Osmanlı'nın serbest olan iki eşlilerinden daha fazla olabilir, bakmak lazım. Meclise bakın, uzağa gitmeye gerek yok, kenara köşeye gitmeye gerek yok, adamlar orada hem kanun çıkarıyorlar hem icra hem de iki eşi olan kaç tane vekil var, insanımız var.

Dolayısıyla, bir şeyi yasaklamak, yok saymak, görmezden gelmekle iş bitmiyor. Cumhuriyet doksan yıldır yasak dedi, yasak kardeşim. Önlenemiyor, mesele bu. Olaya bir de böyle bakmak lazım.

Şimdi katkı yapmak isteyenlere söz verelim, sonra da hocalarıma.

Hocalar burada, lütfen sorun. Bakın şu da var, biz sizi ikna edemeyebiliriz ama bunu düşünüyoruz, bunun üzerinde çalışırız. Elbette bunlar, bizim konuşmamız gerekli olan, birbirimizi ikna etmemiz gerekli olan konular. Biz iman etmişiz tamam ama "liyatmainne kalbî=kalbim tam kanaat getirsin diye" onun için soruyorlar hocamız.

Buyurun.

BİR KATILIMCI – Değerli Hocam teşekkür ediyorum. Bildiri sunan hocamlarımıza ayrıca teşekkür ediyorum. Gerçekten ben kendi adıma çok istifade ettim aile konusunda çalışan bir kardeşiniz olarak.

Cafer Hocamın anlattıklarına belki katkı olur belki bir soruma da cevap olur, aynı zamanda Aytekin Hocamın da konusuyla alakalı, ikisini burada birleştirmiş olayım.

Birincisi, eşlerin birbirlerini köleleştirmemesi gerekir. Bunu herhâlde bir kulluk ve ibadet manasında anlamamalıyız, ama günümüzde bu böyle anlaşılıyor. Dinimizde böyle bir şey yok, böyle bir şey olamaz, bunu insanlar kendileri üretiyor. Ama şöyle bir şey de var; geçmişten beri bir nasihat yapılır mecazi olarak, erkeğe denir ki, sen hanımının kölesi ol, o sana cariye olsun. Bu ne demektir? Karşılıklı muhabbet, sevgi içerisinde, yardımlaşma içerisinde geçinin demektir.

OTURUM BAŞKANI – Kulun kölen olayım hocam, kısa tutalım. Bu anlamda diyorsun yani.

BİR KATILIMCI – Ha, Allah razı olsun.

Şiddete yer yok ama nasıl anlaşılmalı? Beş tane şiddet konusu var, ben bunu çalıştım, alt başlıkları var. Cinsel şiddet, ekonomik şiddet, sözlü şiddet, fiziki şiddet. “Nüşûz” dedik hocam, el Razi’nin tefsirine de bakarsak, nüşuz öncelikle kadının erkeğin biyolojik ihtiyacına cevap vermemesi olarak ifade ediliyor ki aslında şiddetin temel kaynağı bu. Toplumda şiddeti en çok bu oluşturuyor. Kimse bunu söylemeye cesaret edemiyor. Boşanmaların, hatta ikinci, üçüncü eş edinmelerin temelinde de bu yatıyor.

OTURUM BAŞKANI – Hocam bağlayalım.

BİR KATILIMCI – Bağlıyorum hocam.

Bir de Şâriin koyduğu sınırları aşan şeyler şiddettir. Şâriin koyduğu tedip sınırlarını aşmayan şey şiddet değildir. Bir annenin, babanın çocuğuna, yaramazlık yaptığı zaman hafifçe yüzünü buruşturması şiddet değildir. “Senin kulağın çekerim ha” deyip kulağından tutması şiddet değildir. Ama onu odaya bağlar, yemek vermez, kapıyı kapatırsa bu şiddettir.

OTURUM BAŞKANI – Adem Hocam, araya gireyim de biraz rahatlatayım.

Şimdi, bizim babaannenin, bir çocuk sevmesi var ben çocuğu zor alıyorum elinden. Yahu bırak sen bu çocuğa bir araba dayak atıyorsun, bu nasıl sevme böyle diyorum; gülüyor. Şimdi, şiddet ortamı da önemli tabii. Kaldı ki anne babanın, eğitimcinin şiddeti böyle bir şey olsa gerek.

BİR KATILIMCI – Anne babanın tedip hakkı vardır, aile reisinin eşini tedip hakkı vardır. Bunu Allah koymuştur, Peygamberimiz göstermiştir, Hazret-i Aişe validemiz Peygamberimizle tartışınca Ebu Bekir’i çağırmıştır Peygamberimiz. Peygamberimizin yanında ona sert söyleyince Hazret-i Ebubekir “sen de mi böyle söylüyorsun Resulullah’a” deyip, dayanamıyor, kızına bir tane vuruyor. Peygamberimiz vurmuyor eşine, böyle bir şey yok.

Bitiyor hocam.

İkincisi: Yine Cafer Hocam, Hazret-i Lut ve Nuh’un eşlerinin boşanması meselesine değindi. Acaba onların şeriatında farklı uygulama var mıydı? Mesela bizde inanmayan kadınla mümin erkek, mümin erkekle...

OTURUM BAŞKANI – O tartışmalı çünkü Lut’un ve Nuh’un hanımlarının aleni kâfir olup olmadığı da tartışmalı, münafıklık yapıyorlar gibi

geliyor sanki, biraz o boyutu var hocam. Yoksa, aleni kâfir, direnen bir kâfir olup olmadığı konusunda açık bir şey yok.

BİR KATILIMCI – Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI – Biz teşekkür ediyoruz, Allah razı olsun.

Kerim Hocam, buyursunlar.

Hocam, Adem Hocam da söyledi de, mesela şunu diyorlar: Mademki bu Allah'ın emri... Biz dedik ki, Allah'ın ihtiyari olarak belirttiği bir çözüm yolu, emri değil. Bir kere onu düzeltiyoruz, hem çok evlilik hem “vadrîbû-hunne.” Peygamber (s.a.v.) niye uygulamadı? Peygamber'in eşleri o aşamaya gelmediler. İşte biz eşlerimizin o aşamaya gelmemesi için uğraşalım. Yoksa “vehcurûhunne fil medacî” otuz gün sürmedi, küsüşme aşamasında annelerimiz anlıyor, o aşamaya mesela gelmiyor. Ha gelseydi uygular mıydı? Alimler hep onu söylemiş, o rahmet peygamberi. O da ayrı bir şey ama biz asıl buraya dikkat çekmemiz gerekiyor, o annelerimizin seviyesine kızlarımızı, hanımlarımızı, erkeklerimizi nasıl çıkarabiliriz?

Buyursunlar hocam.

Prof. Dr. KERİM BULADI (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi)- Muhterem arkadaşlar, hocalarımız güzel bildiriler sundular, sizler de dinlediniz. Dinlemek konuşmaktan daha zor biliyorum bunu, siz daha fazla yorulduunuz aslında.

Rivayet sünnet. Rivayet nedir, Peygamber (s.a.v.)'den gelen bir hadis, nakil. Bir de sünnet var, sünnet daha geniş, hem hadisi içine alıyor, sözlü sünneti, kavli sünneti, takriri sünneti içine alıyor, sünnet daha geniş bir anlam içeriyor. Şimdi, biz bunları tartışmak yerine, kendisine vahiy gelen peygamber, hayatında hiçbir hanıma el kaldırmadığını gördüğümüz hâlde neden değişik yorumlara giriyoruz? Peygamber (s.a.v.) nassı anlamadı mı? Kendisine inen Kur'an'ı bizden daha iyi anlamadı mı? Tahyir ayetleri var Ahzab Suresi'nde, efendim yine Tahrim Suresi'nde eşlerinin birbirine sırrı açıklaması var, bütün bunlardan Peygamber (s.a.v.)'in ne kadar üzüldüğünü çeşitli kaynaklardan okuyoruz ve buna rağmen hiçbir kadına el kaldırmamıştır.

OTURUM BAŞKANI – Talak emri var, onu da hiç uygulamadı hocam yani illa uygulayacak diye bir kaide yok.

Prof. Dr. KERİM BULADI- Biz bugünkü şartlarda Peygamber (s.a.v.)'in uygulamasını öne çıkarmak durumundayız. Yoksa biz şimdi, efendim vurma-

nın ölçüsü ne? Eyüp Aleyhisselam'a ithaf edilen bir şey var kaynaklarda, ne yapıyor, on seneye, on beş seneye yakın kocasına bakmıyor o zor şartlarda, aralarında ailevi bir münakaşa geçiyor “ben hanımı döveceğim” diyor, onun için bir çözüm üretiyor Kur'an-ı Kerim. Siz şimdi dövme olur dediğiniz zaman ölçüsü ne bunun? Peygamber (s.a.v.) hiçbir çocuğun yüzüne vurmadığı yönünde hocanın söylediği rivayet nerede kalacak? Biz Peygamberimizin uygulamasını öne çıkarmak durumundayız.

OTURUM BAŞKANI – “Vadribuhunne”yi nasıl anlayacağız, bir cümleyle hocam?

Prof. Dr. KERİM BULADI- “Vadribuhunne” nasıl olur? “Sıkıştırın” manası da verebiliriz o ayete. (Karşılıklı konuşmalar)

BİR KATILIMCI – Selamün aleyküm hocam, ben Muğla Köyceğiz vaizi olarak görev yapıyorum.

Öncelikle şunu belirtmek istiyorum, ben kendi açımdan. Dinin itaat üzerine kurulmasını, dine inananlar için, özellikle gençlere anlatılması noktasında, biz onlarla daha çok bire bir olduğumuz için, sıkıntı çekiyoruz.

İkincisi: Ayette, üçüncü seçenek olarak vurma seçeneği veriliyor ama alimler bunun terk edilmesinin daha uygun olduğunu söylüyorlar... Bunu okuduk zaten biz ilahiyat fakültesinde, burada da konuşmuş olduk. Peygamberimiz merhamet peygamberidir dedik. Şöyle bir algı çıkmıyor mu o zaman: Aileler bunun terk edilmesi gerektiğini söylüyorlar, Peygamberimiz çok merhametli, o zaman Allah'ın koyduğu bu kural da var. O zaman Allah merhametsiz mi sorusuna yol açılıyor.

OTURUM BAŞKANI – Bir kolluk kuvveti söyler misiniz, belinde cop olmasın, tabancası olmasın. Bu insanî bir şey arkadaşlar, buna sadece kadın, aile sorunu diye bakmayalım. Çağdaş dünyanın güvenlikçilerinin hem de bir buçuk metre uzunluğunda copları niye var? Bunu illa kullanacak diye bir kaide yok ama bu bir caydırıcı unsur olarak orada olmalı. Tabanca niye var? O yüzde 5'e... Cezaevleri niye var Allah aşkına, cezaevi de yetmiyor, hücre hapsi niye var? Açık cezaevi, yarı açık, kapalı cezaevleri niye var? Konuşacaksak “essarigu vessarigatü fagteû eydiyehumâ”yı nasıl yumuşatacağız? Öyle bir şey yok.

Şimdi, yüzde 95'i kurtarırsak yüzde 5'e bunlar olacak, cehennem niye var? Rahmetin kaynağı Allah ve Resulullah diyor ki, hırsıza gereken cezayı uygulayın diyor. Çok rivayetler var çünkü Resulullah biliyor, işte ifk hadi-

sesinde hiç gözünün yaşına bakmadı, hükmü uyguladı rahmet peygamberi. O da rahmet.

BİR KATILIMCI – Bir sorum daha var, üçüncü aşamaya geldiğinde, bunun uygulanması gerçekten çözüm olacak mı yoksa daha büyük olmasına mı sebep olacak? Bu da tartışılmalı.

OTURUM BAŞKANI – Tartışılır.

Buyurun.

BİR KATILIMCI – İstanbul Başakşehir'den Dilek Çelenk.

Bence kadın erkek, ister baba kız, ister eşler hangi türden yakınlık olursa olsun bu tür ayetleri tartışacağımıza, “vel mü'minune ve mu'minat” ayetini kendimize rehber olarak alıp birbirimizi destekleme, birbirimizin elinden tutup cennete girmeye layık kul olmak için gayret göstermeliyiz.

OTURUM BAŞKANI – Hocam şimdi bu ayetler internette dolaşüyor, getiriyor üniversiteden delikanlı, hanım kız, bu ayete ne diyeceksin, diyor. Şimdi, biz bunlara cevap üretelim diye konuşuyoruz, yoksa bu cemaatin sorunu yok. Ben kimseyi görmüyorum burada nüşuz sahibi olarak.

BİR KATILIMCI – İşte, hocam onlara, bu ayeti dile getirerek diyorum ki, Kur'an-ı Kerim'de onca rahmet ayetini bir kenara bırakıp neden sadece onu alıyorsunuz? Gençlere böyle hitap ediyorum Allah'ın izniyle.

OTURUM BAŞKANI – Peki, teşekkür ediyoruz.

Buyurun.

BİR KATILIMCI – Denizli, Aliye Arslan.

Hafif sille bazı kadınların aklını başına getiriyor, bazı kadınların aklını başından alıyor hocam. Almanya'da bir bayan söyledi bana, kocam bana tokat vurmasaydı ben her şeye karışıp ortalığı karıştıracaktım, dedi. Ama başka bir bayan da, eşi biraz ittiği için evi terk etti, böylesi de var.

Benim asıl sormak istediğim şey şu: Bu iki eşlilik mevzusunda aklıma takılan, Resullullah (s.a.v.) Hazret-i Fatıma'nın üzerine Hazret-i Ali evlenmek istediği zaman bunu kabul etmedi, men etti ama başka sahabeler iki veya üç evlendikleri zaman onlara sesini çıkarmadı. Acaba Sayın Hocalarıma soruyorum, baba şefkatinden dolayı mı böyle bir şey oldu?

OTURUM BAŞKANI - İhtiyaridir bu, ihtiyari dedik ya, Allah'ın emri değil yani. Orada Peygamberimiz olaya en yakınlarından birisi olarak

müdahale ediyor. Hatta şunu diyor, benim kızımı boşarsın, istediğin kadınla istediğin gibi evlenirsin diyor. Böyle bir rivayet var. Orada ihtiyari olan bir olaya, bir baba olarak, kayınpeder olarak müdahale ediyor, hepsi bu. Yoksa sınırlama Hazret-i Ali'ye ayrı, ümmete ayrı değil.

Başka şeyler de söylendi, işte Ebu Cehil'in kızı falan olmaz deniyor ama o pek makul bir yorum değil bana göre de çünkü Müslümansa o iş bitmiştir, kimin kızı olursa olsun.

BİR KATILIMCI – Hocam Almanya'da görev yaparken papazın bana sorduğu soru “eşiniz sizi kaç defa dövdü?” oldu. Yani her önümüze gelen bu ayetle geliyor.

OTURUM BAŞKANI – Doğru. Bir şey daha söyleyeyim size, çok güzel hatırlattınız. Bir önceki gün Urfa'daki Aile Sempozyumunda bir hocamız gündeme getirdi. “İngilizce meallerde bu ayeti inceledim, en ağır, şiddetli dövmeyi ifade eden kelimelerle tercüme edilmiş.” dedi. Kasıt var bunlarda, kesinlikle.

Buyurun.

BİR KATILIMCI – Hocam ben de papaz efendiye şunu söyledim: Eşim beni hiçbir zaman dövmeyi, Resulullah Efendimiz de hanımlarını dövmeyi. Yani burada şöyle olabilir mi, her erkek eşinin durumuna göre, bazısı dedi ki, hafif bir silleye aklı başına gelir, bazısının hafif bir silleye aklı başından gider. Erkeklerin bence hanımlarını tanıyarak ona göre yaklaşmaları gerekir.

OTURUM BAŞKANI – Kesinlikle. Kendi çocuklarımızda bile olmuyor mu, bir çocuğumuz var daha söylemeden yapıyor, bir çocuğumuz bir kere söyleyince yapıyor, bir çocuğumuz sert söyleyince yapıyor, bir çocuğumuz da dürtünce namaza kalkıyor.

Buyurun Hocam.

BİR KATILIMCI – Gönül Seyis, Trabzon. Teşekkür ediyorum. Ben katılımcı olarak gerçekten faydalandım.

Az önce şiddetten bahsederken, en az şiddetin İran'da olduğunu söylediniz. İran'ın İslam'ı ne kadar temsil eden bir ülke olduğu tartışılır ama bunun istatistiklere geçme ihtimalinin düşüklüğü de tartışılır.

Bir de hocam, “kadın erkeği nasıl dövecek?” gibisinden bir söz geçti.

OTURUM BAŞKANI – Aynı istatistik Amerika için de söz konusu, bir araştırma var. Amerika'da istatistiği kabul ediyoruz, İran'da kabul etmiyoruz, dersiniz ben ona karşı çıkarım. Burada din değil mesele.

BİR KATILIMCI – Mesela kayıtlara geçen İran'da daha azdır diye düşünüyorum bu noktada.

Artı, İran'da şiddet gören erkek sayısı 2018 yılı verilerine göre 4670.
Teşekkür ediyorum Hocam.

OTURUM BAŞKANI – Yani burada ne demek istediniz? O zaman bu söylediğiniz araştırmayı teyit eder değil mi?

BİR KATILIMCI – Hayır. Şunu demek istiyorum: Hocam şöyle dediniz, kadın erkeği nasıl dövcek? Erkek nüşuz yaptığı zaman kadın nasıl dövcek. Demek ki dövülüyormuş hocam. Bunu da eklemek istiyorum.

OTURUM BAŞKANI – Bitirelim hocam.

Ben katılımlarından dolayı, sunumlarından dolayı hocalarımıza teşekkür ediyorum, tebliğlerde çok daha değerli bilgiler var, onları sunamadılar; inşallah onları okuyacağız, düşüneceğiz, anlamaya, daha güzel şekilde insanımıza bu anladıklarımızı sunmaya gayret edeceğiz.

Sabırla dinlediniz, asıl sizlere teşekkür ediyorum.

Cenab-ı Hak söylediğimiz doğrularla amel etmeyi hepimize nasip etsin.

Oturumu kapatıyorum efendim.